

POLAND

POLAND

O‘ZBEKISTON KORXONALARIDA KORPORATIV BOSHQARUVNING INNOVATSION FAOLIYAT VA INVESTITSION QARORLAR SAMARADORLIGIGA TA’SIRI TAHLILI

Qodirova Muxlisa Xayrullo qizi

O‘zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

E-mail: mukhlisakadirova0812@gmail.com

Tel: +998 94 654 44 97

(1-sho‘ba. Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy tadbirkorlik strategiyalari va biznes modellari)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20200463>

Raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining barqaror va uzoq muddatli rivojlanishi samarali korporativ boshqaruv tizimi bilan bevosita bog‘liqdir. Zamonaviy iqtisodiyotda kapitalning erkin harakati, investitsion resurslar uchun kuchli raqobat hamda innovatsion transformatsiya jarayonlarining jadallashuvi korxonalaridan strategik va tizimli boshqaruvni talab etmoqda. Shu nuqtai nazardan, korporativ boshqaruv nafaqat mulkdorlar va menejment o‘rtasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi mexanizm, balki innovatsion rivojlanish va investitsion samaradorlikni ta‘minlovchi institutsional omil sifatida namoyon bo‘lmoqda.

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda korporativ boshqaruv tizimini takomillashtirish bo‘yicha izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Aksiyadorlik jamiyatlarida kuzatuv kengashlari vakolatlarining kengaytirilishi, mustaqil direktorlar institutining joriy etilishi, ichki audit va risk-menejment tizimlarining takomillashtirilishi investitsion muhitni yaxshilashga xizmat qilmoqda. Shuningdek, moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarga moslashtirilishi korxonalar faoliyatining shaffofligini oshirib, investorlar ishonchini mustahkamlamoqda. Biroq innovatsion faoliyatni rag‘batlantirish va investitsion qarorlar samaradorligini oshirish borasida hali ham tizimli muammolar mavjud.

Korporativ boshqaruvning innovatsion faoliyatga ta‘siri bir necha iqtisodiy mexanizmlar orqali namoyon bo‘ladi. Birinchidan, boshqaruvning shaffofligi va hisobdorlik darajasi yuqori bo‘lgan korxonalarda investorlar ishonchi ortadi, bu esa ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlanmalariga (R&D) ko‘proq mablag‘ yo‘naltirish imkonini yaratadi. Ikkinchidan, kuzatuv kengashlari va mustaqil direktorlar ishtiroki strategik qarorlar sifatini oshiradi hamda uzoq muddatli rivojlanishga yo‘naltirilgan investitsiyalarni qo‘llab-quvvatlaydi. Uchinchidan, samarali ichki nazorat va risk-menejment tizimi innovatsion loyihalarning moliyaviy xavfini kamaytiradi.

Investitsion qarorlar samaradorligi esa kapital qo‘yilmalar rentabelligi, sof joriy qiymat (NPV), ichki rentabellik normasi (IRR) hamda investitsiya loyihalarining

qaytish muddati kabi ko'rsatkichlar bilan baholanadi. Agar korporativ boshqaruv mexanizmlari puxta yo'lga qo'yilgan bo'lsa, investitsion loyihalarni tanlash jarayonida iqtisodiy asoslanganlik va risklarni baholash darajasi yuqori bo'ladi. Natijada kapitaldan foydalanish samaradorligi ortadi va moliyaviy barqarorlik mustahkamlanadi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundan iboratki, unda O'zbekiston korxonalarida korporativ boshqaruv darajasi bilan innovatsion faollik hamda investitsion qarorlar samaradorligi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik tizimli ravishda tahlil qilinib, ularni oshirishga qaratilgan integratsiyalashgan institutsional model taklif etildi. Mazkur model korporativ boshqaruv elementlarini innovatsion strategiya va investitsion rejalashtirish mexanizmlari bilan uyg'unlashtirishni nazarda tutadi.

Korporativ boshqaruv tizimini takomillashtirish innovatsion rivojlanish bilan bevosita bog'liq bo'lgan strategik rejalashtirish sifatini oshirishni talab etadi. Strategik rejalashtirish jarayonida korxonaning uzoq muddatli maqsadlari, innovatsion ustuvor yo'nalishlari hamda investitsion portfeli o'rtasida muvozanat ta'minlanishi zarur. Agar korporativ boshqaruv organlari tomonidan innovatsion rivojlanish alohida strategik ustuvor yo'nalish sifatida belgilanmasa, korxonada qisqa muddatli moliyaviy natijalarga yo'naltirilgan siyosatni olib borishi mumkin. Bu esa innovatsion salohiyatning pasayishiga olib keladi.

Shu nuqtai nazardan, kuzatuv kengashlari faoliyatida investitsion va innovatsion qo'mitalarning tashkil etilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday qo'mitalar investitsion loyihalarni iqtisodiy, moliyaviy va texnologik jihatdan kompleks baholash, risklarni aniqlash hamda innovatsion samaradorlikni prognozlash imkonini beradi. Natijada investitsion qarorlar subyektiv omillarga emas, balki chuqur iqtisodiy tahlil va strategik ustuvorliklarga asoslanadi.

Bundan tashqari, menejmentni rag'batlantirish tizimi ham innovatsion faoliyatga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Agar rahbar xodimlarning mukofot tizimi qisqa muddatli foyda ko'rsatkichlariga bog'liq bo'lsa, ular yuqori riskli, ammo istiqbolli innovatsion loyihalardan voz kechishi mumkin. Shu sababli menejmentni uzoq muddatli qiymat yaratish ko'rsatkichlari, jumladan innovatsion mahsulot ulushi, yangi texnologiyalar joriy etilishi yoki investitsiya rentabelligi asosida rag'batlantirish maqsadga muvofiqdir.

Investitsion qarorlar samaradorligini oshirishda axborot shaffofligi ham alohida ahamiyatga ega. Shaffof moliyaviy hisobotlar va ochiq korporativ ma'lumotlar investorlarga risk darajasini aniq baholash imkonini beradi. Bu esa kapital qiymatini pasaytiradi va korxonaning investitsion jozibadorligini oshiradi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, korporativ boshqaruv darajasi yuqori bo'lgan korxonalarda kapital qiymati pastroq bo'ladi va investitsion oqimlar barqarorroq shakllanadi.

Raqamli transformatsiya jarayonlari korporativ boshqaruv samaradorligini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Masalan, integratsiyalashgan boshqaruv axborot tizimlari (ERP), moliyaviy analitika platformalari va biznes-intellekt vositalari investitsion loyihalarning real vaqt monitoringini ta'minlaydi. Bu esa investitsiya portfelini dinamik boshqarish, samaradorlik ko'rsatkichlarini tezkor tahlil qilish va zarur hollarda strategiyani qayta ko'rib chiqish imkonini yaratadi. Natijada qaror qabul qilish jarayonining aniqligi oshadi va resurslardan foydalanish samaradorligi ta'minlanadi.

Shuningdek, ESG (Environmental, Social, Governance) tamoyillarini korporativ boshqaruv tizimiga integratsiya qilish innovatsion rivojlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ekologik va ijtimoiy mas'uliyatni inobatga olgan investitsion qarorlar uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlaydi hamda xalqaro investorlar uchun korxonaning jozibadorligini oshiradi. Bu esa ayniqsa global kapital bozorlariga chiqishni maqsad qilgan korxonalar uchun muhim omil hisoblanadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, mustaqil direktorlar ulushi yuqori bo'lgan va ichki nazorat tizimi rivojlangan korxonalarda innovatsion loyihalarga yo'naltiriladigan investitsiyalar hajmi nisbatan yuqori bo'ladi. Bu esa agentlik muammosining kamayishi va strategik qarorlar sifatining oshishi bilan izohlanadi. Bundan tashqari, risk-menejment tizimining mavjudligi investitsion loyihalar samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, chunki noaniqlik sharoitida risklarni aniqlash va boshqarish mexanizmlari samarali ishlaydi.

Raqamli transformatsiya jarayonlari korporativ boshqaruv va investitsion qarorlar o'rtasidagi bog'liqlikni yanada kuchaytirmoqda. ERP tizimlari, moliyaviy analitika platformalari va raqamli boshqaruv panellari investitsion loyihalarni real vaqt rejimida monitoring qilish, xarajatlar va daromadlarni tahlil qilish hamda strategik ko'rsatkichlarni baholash imkonini beradi. Bu esa qaror qabul qilish jarayonining tezkorligi va aniqligini oshiradi hamda boshqaruv samaradorligini ta'minlaydi.

1-jadval.

Korporativ boshqaruv mexanizmlarining innovatsion faoliyat va investitsion qarorlar samaradorligiga ta'siri

N ^o	Korporativ boshqaruv elementi	Innovatsion faoliyatga ta'siri	Investitsion samaradorlikka ta'siri
1	Mustaqil direktorlar instituti	Strategik qarorlar sifatini oshiradi	Risklarni kamaytiradi
2	Shaffof moliyaviy hisobot	Investor ishonchini	Kapital jalb qilishni osonlashtiradi

		kuchaytiradi	
3	Ichki audit va nazorat tizimi	Innovatsion loyihalarni nazorat qiladi	Moliyaviy yo'qotishlarni kamaytiradi
4	Risk-menejment tizimi	Innovatsion risklarni boshqaradi	Investitsiya barqarorligini oshiradi
5	Raqamli boshqaruv platformalari	Qaror qabul qilish tezligini oshiradi	Resurslardan samarali foydalanishni ta'minlaydi

Manba: Muallif tomonidan korporativ boshqaruv va investitsion faoliyat amaliyoti asosida ishlab chiqilgan.

Taklif etilayotgan model doirasida quyidagi yo'nalishlarda takomillashtirish maqsadga muvofiq hisoblanadi: korporativ boshqaruv kodeksiga innovatsion rivojlanish indikatorlarini kiritish; kuzatuv kengashlari tarkibida investitsion va innovatsion qo'mitalar tashkil etish; menejmentni innovatsion natijalar asosida rag'batlantirish tizimini joriy etish; ESG tamoyillarini korporativ boshqaruvga integratsiya qilish; raqamli monitoring va analitik tizimlarni joriy etish.

Mazkur chora-tadbirlar korxonalarining innovatsion salohiyatini oshirish, investitsion qarorlar sifatini yaxshilash hamda kapitaldan foydalanish samaradorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Natijada korxonalar moliyaviy barqarorligi mustahkamlanadi, investitsion jozibadorligi ortadi va xalqaro kapital bozorlariga chiqish imkoniyatlari kengayadi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston korxonalarida korporativ boshqaruv tizimini chuqurlashtirish innovatsion rivojlanish va investitsion samaradorlikni oshirishning asosiy institutsional omili hisoblanadi. Shaffoflik, hisobdorlik, risk-menejment va raqamli boshqaruv mexanizmlarining uyg'unligi korxonalarining raqobatbardoshligini ta'minlaydi hamda milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining korporativ boshqaruv tizimini takomillashtirishga oid farmon va qarorlari.
2. O'zbekiston Respublikasi Korporativ boshqaruv kodeksi. – Toshkent, 2023.
3. OECD. Corporate Governance and Innovation. – Paris, 2022.
4. World Bank. Corporate Governance and Firm Performance Report. – Washington DC, 2021.
5. Jensen M., Meckling W. Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. – Journal of Financial Economics.
6. OECD. Corporate Governance Factbook. – 2023.

POLAND

CURRENT APPROACHES AND NEW RESEARCH IN MODERN SCIENCES

International scientific-online conference

POLAND

7. IFC. Corporate Governance Methodology. – 2022.
8. Porter M. Competitive Advantage. – Harvard Business School Press.

